

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б»), Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 4, 2020 | 30.04.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.4.61](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.61)

УДК: 330.3:640:631.11:631.1:331.5

I. В. Осадчук,
к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
ORCID ID:0000-0003-3367-758X

С. Ю. Боліла,
к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
ORCID ID: 0000-0002-9689-6774

Н. В. Кириченко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
ORCID ID: 0000-0003-1721-258X

РОЗВИТОК КРАФТОВОГО ОРГАНІЧНОГО СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА – ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ НА СЕЛІ

I. Osadchuk
PhD in Agricultural science, associate professor,
associate professor of Management organizations department,
SHEI «Kherson state agrarian university»

S. Bolila
PhD in Agricultural science, associate professor,
associate professor of Management organizations department,
SHEI «Kherson state agrarian university»

N. Kyrychenko
PhD in Economics, associate professor,
associate professor of Management organizations department,
SHEI «Kherson state agrarian university»

THE DEVELOPMENT OF CRAFT ORGANIC FAMILY FARMING AS A DIRECTION FOR OVERCOMING RURAL UNEMPLOYMENT

Найбільш поширеною малою формою господарювання на селі сьогодні є особисті селянські господарства, а найбільш перспективною - сімейні фермерські господарства зі статусом та без статусу юридичної особи. Разом з іншими суб'єктами господарювання на селі, вони вступають у відносини з державою, громадами, учасниками аграрного ринку, і, задовольняючи потреби населення у тих продуктах, виробництво яких мало цікавить великі сільськогосподарські підприємства, агрохолдинги через високу трудомісткість, здійснюють значний вклад не лише у забезпечення продовольчої безпеки, а й у вирішення багатьох інших проблем нашої держави. У статті оцінено рівень безробіття на Херсонщині. Визначено перспективи вирішення проблеми зайнятості сільського населення за рахунок розвитку

сімейного фермерства в цьому регіоні. Зроблено аналіз розвитку крафтового органічного виробництва в Україні та в Херсонській області.

The global consumer market for organic products is developing at a rapid pace. Ukraine does not stand aside from these processes.

The most widespread small form of farming in rural areas today is personal peasant farms, and the most promising is family farms with and without the status of legal entity. Together with other economic entities in rural areas, they enter into relations with the state, communities, participants of the agrarian market, and, meeting the needs of the population in these products, production of which is of little interest to large producers because of the high labor intensity, make a significant contribution to solving the problems of our state, including the problem of employment of rural population.

It was estimated the level of unemployment in Kherson region. It is established that 6,5% of economically active rural population were unemployed in 2019. In article was noted that any steps of the state and local authorities aimed at supporting the development of family farming in Kherson region, will solve several problems at once: not only the problem to employment of rural population, but also other problems: food security, diversification of agricultural production, especially labor-intensive products and other.

There was analyzing a Kraft organic production development in Ukraine and Kherson region. In the paper was noted that the Kraft production of goods in the state is developing rapidly, but accurate calculation a brands that position themselves as Kraft, no one is leading. It was noted that more operators of the organic market accrued in Kiev, Kherson, Vinnytsia, Odessa, Zhytomyr and Kharkiv regions. It was confirmed that a significant part of Ukraine's organic exports is crop production and its share continues to grow from year to year. It is emphasized that in Ukraine a Kherson region is the leader in terms of export volumes of organic products.

The article is pointed out that in a Kherson region are many prerequisites for the start of production not a mass goods but a products created by the particular producer in a particular area. In the paper was noted that the combination of organic production with Kraft organic production could become a profitable business not only for agricultural enterprises, but also for small farms in rural areas, and Kraft organic production is a perspective direction for the Kherson region as a whole and individual family farms in particular.

Ключові слова: *сімейне фермерство; рівень безробіття; зайнятість населення; особисті селянські господарства; сімейні фермерські господарства.*

Keywords: *family farming; unemployment rate; employment; personal peasant farms; family farms.*

Постановка проблеми. ООН оголосила 2019-2028 рр. десятиліттям сімейних фермерських господарств (СФГ) [1]. В Україні це питання є надзвичайно важливим не лише через проблему продовольчої безпеки держави, а й через проблему зайнятості сільського населення. Крім того, покращення рівня життя на селі, піднесення соціально-економічного розвитку громад та створення соціально спрямованої економіки неможливе без розвитку вітчизняного сімейного фермерства. Однак, передовими мають шанс стати лише ті особисті селянські господарства (ОСГ) та СФГ, що вчасно реагуватимуть на запити споживачів.

Наразі для переважної більшості споживачів важливе місце посідає питання підтримки здоров'я, в тому числі, й шляхом споживання органічних продуктів. Вітчизняним господарствам держава дозволяє виробляти і продавати таку продукцію. Це визначено Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який було розроблено Міністерство аграрної політики та продовольства України спільно з компаніями органічного сектору з метою вдосконалення правових засад органічного виробництва в Україні та їх адаптації до відповідного законодавства Європейського Союзу, прийнятого 10 липня 2018 року і введено в дію 02 серпня 2019 року [2]. Однак, ще більш привабливим для ОСГ та СФГ виглядає крафтове органічне виробництво. Ці обставини і визначають актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність фермерських господарств, зокрема і СФГ, в Україні, досліджували: Ю.С. Кирилов, В. Єрмоленко, А.В. Збарська, С.Ф. Домбровський, В. Івченко, М.С. Волинська, І. Беззуб І., Л.С. Тараненко, В. Жушман, В.М. Єрмоленко, О. Бородіна, М.В. Шульга, А. Статівка, Н.В. Кириченко, Н.І. Титова та інші. Вони вказують на те, що ОСГ та СФГ відіграють не лише економічну, а й

соціальну роль у розвитку села. Не залишаються поза увагою дослідників і питання органічного виробництва. Однак, питання розвитку органічного сімейного фермерства вивчено недостатньо.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в оцінюванні рівня безробіття та перспектив вирішення проблеми зайнятості сільського населення за рахунок розвитку крафтового органічного виробництва в Херсонській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органічні продукти - це продукти, отримані в результаті органічного виробництва, яке є сертифікованою діяльністю, пов'язаною з виробництвом сільськогосподарської продукції, яка провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [2].

Український крафт – це дрібне вітчизняне виробництво (без використання технологій, характерних для масового промислового виробництва) на малих потужностях з метою дати споживачам більше вибору, об'єднати і традиційні рецепти і інноваційні підходи до виробництва, аби ці продуктами ставали потім справжніми «фішками» та «ноу-хау», що характерні саме для певної території [3].

Про те, де купити «крафтове пиво» знає багато людей, а от про те, де можна придбати крафтові чаї, мед, молочні продукти тощо – тільки ті, хто доклав багато зусиль до пошуку виробників такої продукції і готовий платити за неї більше, ніж за продукти масового виробництва.

За даними Директорату безпечності та якості харчової продукції Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [4], найближчим часом будуть затверджені зміни до законодавства щодо вимог якості і безпечності виробництва крафтових продуктів.

Світовий споживчий ринок органічних продуктів розвивається швидкими темпами. Україна не стоїть осторонь цих процесів. Наразі вона займає 20-те місце у світі та 11-те в Європі за площею сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічним виробництвом. За інформацією Офісу підтримки реформ при Міністерстві аграрної політики, у 2017 році загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом разом з землями перехідного періоду складала близько 289,6 тис. га, а це лише 0,7 % від загальної площі земель сільськогосподарського призначення України (близько 42,4 млн. га). Ще 91,6 тис. га перебували у перехідному періоді [5]. У 2018 р. нараховувалося 501 органічне господарство, а загальна площа сільськогосподарських угідь, на яких велось органічне виробництво, складала 309,1 тис. га [6].

У травні 2016 року в Україні діяло 284 оператори органічного ринку, в лютому 2017 року – 399, а наприкінці 2019 року (за 10 років від початку розвитку органічного сектору) із органічною продукцією вже працювало трохи більше 500 операторів. Однак статистика щодо сертифікованих органічних господарств є дещо іншою: у 2015 році в Україні діяло 210 таких господарств, у травні 2016 року – 284, а у 2019 році 304 виробники агропродукції (не лише виробники сировинної продукції, а й переробники) були офіційно сертифіковані як органічні виробники [4]. Найбільше операторів органічного ринку наразі нараховується у Київській, Херсонській, Вінницькій, Одеській, Житомирській та Харківській областях. Українські сертифіковані органічні господарства займають площі різного розміру: від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до декількох тисяч гектарів ріллі.

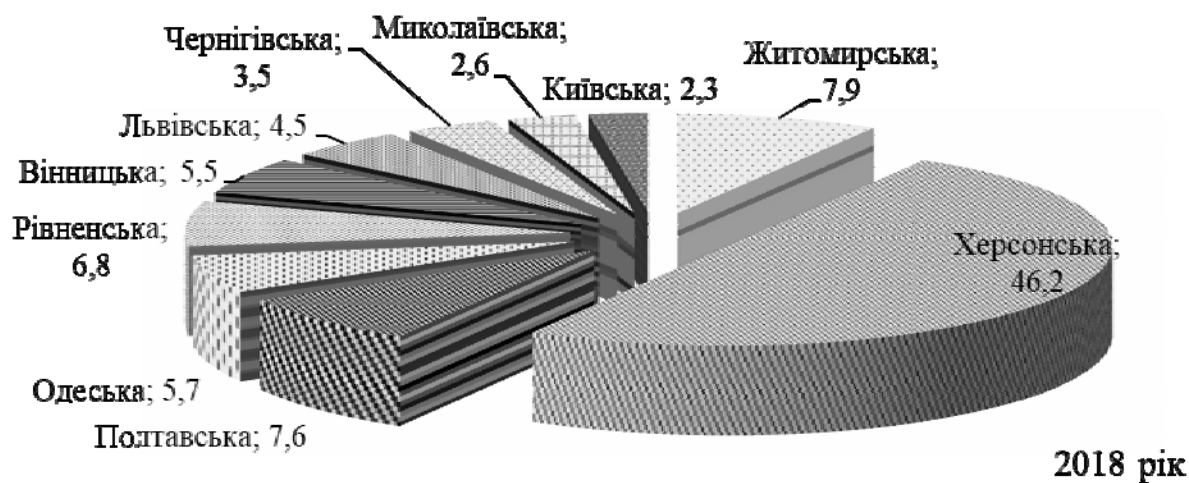
Вітчизняний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів розширюється через основні мережі супермаркетів, які дедалі активніше розвивають привабливу та іміджеву лінійку органічних продуктів. Наразі в асортименті органічної продукції більше 100 найменувань товарів українського виробництва [7]. Основними видами вітчизняної органічної продукції, яка виробляється та споживається в Україні є: зернові культури, м'ясо, молочні продукти та крупи.

У 2017 році споживчий ринок органічних продуктів в Україні склав 29,4 млн євро, а споживання на одну людину - 0,68 євро [7]. У 2018 році внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні зріс до 33 млн євро. Для порівняння: пересічний європеєць витрачає на органічні продукти 40,8 євро в рік, а мешканець ЄС – 60,5 євро [6].

У 2019 році штрафи передбачені законом про органічне виробництво за порушення його норм, залежно від виду порушення, становитимуть від 12,5 тис. грн до понад 100 тис. грн. Розміри штрафів визначені в мінімальних заробітних платах, тому штрафи можуть зростати. Перевірки на ринку органічної продукції за новим законодавством було передбачено планово здійснювати починаючи з 2020 року [8].

Обсяг вітчизняного експорту у 2017 році сягнув 99 млн. євро. Українську органічну продукцію тоді закупили переважно країни ЄС (загальна сума склала 95 млн євро). Найбільшими країнами-споживачами вітчизняної органічної продукції як у 2017, так і в 2018 та 2019 роках були Нідерланди, Німеччина, Велика Британія, Італія, Австрія, Польща, Швейцарія, Бельгія, Чехія, Болгарія, Угорщина, США, Канада, Австралія та деякі країни Азії. Основними експортними продуктами є зернові, олійні, бобові, ягоди, фрукти та дикороси. Також експортуються макуха соняшника, борошно, олія соняшникова, шрот соняшниковий, яблучний концентрат, горіхи та березовий сік. Як бачимо, значну частину органічного експорту України складає продукція рослинництва і її частка з року в рік продовжує зростати. За даними, які оприлюднив Organic Export Promoter Дмитро Титаренко, загальний обсяг експорту органіки з України у 2018 році склав уже понад 273 тис. тонн, що на 60% більше за показник 2017 року. У трійці продукції - лідерів: кукурудза, пшениця та соя. Обсяг їх експорту у 2017 році склав 90639 тис. тон, а у 2018 – 210210 тис. тон. У 2018 році доля цих культур в експорті складала 77%. У десятку лідерів увійшли також: соняшникова олія, насіння соняшника, чорниця, крупа пшона, яблука, горох та ячмінь.

Зріз десятки лідерів-експортерів виглядає наступним чином: Херсонська, Житомирська, Полтавська, Рівненська, Одеська, Вінницька, Львівська, Чернігівська, Миколаївська та Київська області (рис. 1) [9].

Рис. 1. Частка Херсонської області в органічному експорті вітчизняної продукції рослинництва, %

Як видно з рис. 1, у 2018 році абсолютним лідером за обсягами експорту органічної продукції стала Херсонська область - понад 46%. У грошовому еквіваленті це склало 25% від усієї експортної виручки цього виду діяльності. У порівнянні з 2017 роком область продемонструвала майже 100% зростання експорту такої продукції.

Наразі Департамент агропромислового розвитку та Департамент культури, курортів і туризму Херсонської облдержадміністрації розробляють нові напрями співпраці з питань розвитку агротуризму в області. Одним з таких напрямів є започаткування і підтримка крафтового виробництва, тобто виробництва не масового товару, а продукції, створеної конкретним виробником, у конкретній місцевості. З цією метою планується створити агротуристичну карту Херсонської області. На неї планується нанести існуючі агропромислові підприємства, що мають/матимуть об'єкти крафтового виробництва, які можуть зацікавити туристів.

Слід зазначити, що на думку директора Директорату безпечності та якості харчової продукції Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Миколи Мороза, яку він висловив під час виступу на Круглому столі «Крафтове виробництво: бути чи не бути? Пошук шляхів вирішення проблемних питань для МСБ у сфері виробництва харчових продуктів» крафтове виробництво є перспективною справою, бо воно має не лише економічний, а й соціальний ефект, впливає і рівень навантаження на довкілля. Але, за словами посадовця, при цьому не повинна ставати компромісом безпечність продукції. Він наголосив: «Коли ми говоримо про крафтове виробництво, ми повинні розуміти, що ми повинні забезпечити різноманітність вибору харчування для споживача, і це теж функція малих виробників, тому що великі промислові виробники орієнтовані на досить обмежений сегмент продукції. Малий виробник може бути саме цим рушієм, який дасть змогу споживачу отримувати корисну і різноманітну їжу» [10].

Дійсно, на нашу думку, поєднання органічного виробництва з крафтовим могло б стати прибутковим бізнесом на Херсонщині не лише для агропідприємств, а й для малих форм господарювання на селі, серед яких є товарні особисті селянські та сімейні фермерські господарства. Пропоновані держслужбовцями Херсонської облдержадміністрації карти можуть стати в нагоді для пошуку цих господарств вздовж як звичайних туристичних маршрутів, які вже використовуються туристичними агентствами та окремими туристами, так і маршрутів з визначеними агропромисловими підприємствами, що мають об'єкти крафтового виробництва. Однак, слід зазначити, що хоч, згідно даних «Торгово-промислової палати України», в нашій державі крафтове виробництво продуктів розвивається дуже швидкими темпами, але точний підрахунок кількості локальних, так і всеукраїнських марок, які позиціонують себе як крафт, ніхто не веде, їх є як мінімум декілька сотень [3]. Наразі цю інформацію перевірити неможливо. Теж саме стосується і Херсонщини. На жаль, органами державної статистики наразі не здійснюється належне ведення статистичної звітності у сфері органічного / крафтового виробництва.

Однак, будь-які кроки держави та органів місцевого самоврядування спрямовані на розвиток сімейного фермерства на Херсонщині дозволять вирішити одразу декілька проблем, серед яких і проблема зайнятості сільського населення.

Так, згідно даних, отриманих з сайту Головного управління статистики у Херсонській області [11], у 2018 році чисельність зайнятого населення цієї області становила 448,2 тис. осіб, з них 42% (186,9 тис. осіб) проживали у сільській місцевості та 58% (261,3 тис. осіб) - у міських поселеннях. Рівень зайнятості населення, що проживає у сільській місцевості, становив 62%, серед міського населення – 54,7%.

Чисельність безробітних становила 51,3 тис. осіб, з них 25% (12,9 тис. осіб) проживають у сільській місцевості та 75% (38,4 тис. осіб) у міських поселеннях. Рівень безробіття, розрахований за методологією Міжнародної організації праці, у сільській місцевості становив 6,5%, а серед громадян, що проживають у міських поселеннях – 12,8% економічно активного населення.

Протягом 2019 року послуги Херсонської обласної служби зайнятості отримали 30,6 тис. зареєстрованих безробітних, у тому числі 13,2 тис. осіб – це мешканці сільської місцевості (43%) та 17,4 тис. осіб - жителі міських поселень (57%).

Чисельність працевлаштованих за сприянням державної служби зайнятості становила 24,3 тис. осіб. З них 9,5 тис. осіб (39%) - мешканці сільської місцевості та 14,8 тис. осіб (61%) - міські жителі.

Станом на 1 січня 2020 року офіційний статус безробітного мали 10,6 тис. осіб, зокрема 5,0 тис. осіб (47%) – це сільські мешканці та 5,6 тис. осіб (53%) мешканці міських поселень [11].

Херсонщина є одночасно аграрним і туристичним регіоном, в якому традиційно виробляється сільськогосподарська продукція, що задовольняє попит відпочивальників, туристів у ягодах, фруктах, кавунах, свіжих молочних продуктах тощо. Приїжджаючи сюди на оздоровлення та відпочинок, люди прагнуть, щоб їм забезпечили і здорове харчування. Тому виробництво органічних продуктів наразі є для нашого регіону надзвичайно актуальним, а для сільгоспвиробників – прибутковим. Тим більше, якщо вони виготовлені в невеликій кількості (на малих потужностях) за унікальними рецептами без використання технологій, характерних для масового промислового виробництва, тобто крафтових органічних продуктів, серед яких можуть бути також сири, вина, варення, пиво, випічка, чаї та солодощі. Саме тому крафтове органічне виробництво є перспективним напрямом для Херсонської області в цілому та окремих сімейних фермерських господарств зокрема. Розвиток сімейного фермерства на Херсонщині, в тому числі й на умовах використання крафтового органічного виробництва, дозволить вирішити проблему зайнятості сільського населення, продовольчої безпеки, диверсифікації сільськогосподарського виробництва, особливо трудомісткої продукції.

Висновки. Розвиток крафтового органічного виробництва в Україні та в Херсонській області знаходиться на низькому рівні, але він дуже швидко набирає обертів.

Рівень безробіття в Херсонській області є високим. Чисельність безробітних, що проживають у сільській місцевості складає 12,9 тис. осіб. Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці) у сільській місцевості - 6,5% економічно активного населення.

Вирішити проблему зайнятості сільського населення можна в тому числі й за рахунок розвитку сімейного фермерства, адже більшість ОСГ, особливо товарних, у перспективі стануть СФГ без статусу юридичної особи, а це означатиме їх офіційне працевлаштування і соціальний захист. Крім того, розвиток таких СФГ сприятиме розвитку туризму в Херсонській області.

Подальші дослідження буде спрямовано на пошук шляхів забезпечення ефективності діяльності сімейного фермерського господарства шляхом інвестування у крафтове органічне виробництво.

Список літератури.

1. Десятилетие семейных фермерских хозяйств организации объединенных наций 2019-2028. Глобальный план действий. URL: <http://www.fao.org / 3/ ca4672ru/ ca4672ru.pdf> (дата звернення: 16.01.2020)
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 36, ст.275) із змінами, внесеними згідно із Законом № 2740-VIII від 06.06.2019, ВВР, 2019, № 28, ст.116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> (дата звернення: 02.03.2020)
3. Ирина Глотова. Minecraft для фермера: абетка розвитку дрібнооптового виробництва харчів. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/minecraft-dla-fermera-abetka-rozvitku-dribnooptovogo-virobnictva-harciv> (дата звернення 25.10.2019 р.)
4. В Україні з 2 серпня вводиться в дію закон, яким запроваджуються нові вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування продукції. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2752845-v-ukraini-vstupiv-v-silu-organicnij-zakon.html> (дата звернення: 03.08.2019)
5. Землі з органічним статусом складають в Україні менше 1% від загальної площі сільськогосподарських угідь. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/zemli-z-organichnim-statusom-skladayut-v-ukrayini-menshe-1-vid-zagalnoi-ploschi-silskogospodarskih-ugid-322423_.html (дата звернення: 03.10.2019)
6. Органічне виробництво в Україні. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini> (дата звернення: 03.02.2020)
7. Органік в Україні. URL: <http://organic.com.ua/organic-v-ukraini> (дата звернення: 03.02.2020)
8. В Україні набув чинності закон про органічну продукцію. URL: <https://pogliad.ua/ru/news/ukraine/v-ukrayini-nabuv-chinnosti-zakon-pro-organichnu-produkciyu-375457> (дата звернення: 03.10.2019)
9. ТОП-10 регіонів України по експорту органічної продукції. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/top-10-regioniv-ukraini-po-eksportu-organicnoi-produkcii> (дата звернення: 03.10.2019)
10. Мороз М. Зміни до законодавства щодо вимог якості і безпечності виробництва крафтових харчових продуктів готові і найближчим часом будуть затверджені. Круглий стіл «Крафтове виробництво: бути чи не бути? Пошук шляхів вирішення проблемних питань для МСБ у сфері виробництва харчових продуктів».

Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2788688-v-ukraini-zminat-zakonodavstvo-sodo-kraftovogo-virobnictva-harcovih-produktiv.html> (дата звернення: 03.02.2020)

11. Сайт Головного управління статистики у Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.02.2020)

References.

1. United Nations Decade of Family Farms 2019-2028 (2019), “Global Plan of Action”, available at: <http://www.fao.org/3/ca4672ru/ca4672ru.pdf> (accessed 16 January 2020).

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “On the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products” № 36, with changes in The Law of Ukraine, № 2740-VIII from 06.06.2019, № 28, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> (accessed 02 March 2020).

3. Ukrainian Business Resource, Agravery.com, (2019), “Minesraft for the farmer: the alphabet of the development of small-scale production of food”, available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/minesraft-dla-fermera-abetka-rozvitku-dribnooptovogo-virobnictva-harciv> (accessed 25 October 2019).

4. Ukrainian Business Resource, Ukrinform (2019), “A law introducing new requirements for organic production, circulation and labeling of products is being implemented in Ukraine since August 2”, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2752845-v-ukraini-vstupiv-v-silu-organicnij-zakon.html> (accessed 03 February 2020).

5. Ukrainian Business Resource, ZN.ua (2019), “Organic lands in Ukraine account for less than 1% of the total area of agricultural land”, available at: https://dt.ua/ECONOMICS/zemli-z-organichnim-statusom-skladayut-v-ukrayini-menshe-1-vid-zagalnoi-ploschi-silskogospodarskih-ugid-322423_.html (accessed 03 October 2019)

6. Ukrainian Business Resource, Information-analytical portal AIC of Ukraine (2019), “Organic production in Ukraine”, available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini> (accessed 03 February 2020)

7. Ukrainian Business Resource, Federation Organic Movement in Ukraine (2020), “Organic in Ukraine”, available at: <http://organic.com.ua/organic-v-ukraini> (accessed 03 February 2020)

8. Ukrainian Business Resource, Pogliad.ua (2019), “The law on organic produce came into force in Ukraine”, available at: <https://pogliad.ua/ru/news/ukraine/v-ukrayini-nabuv-chinnosti-zakon-pro-organichnu-produkciyu-375457> (accessed 03 October 2019)

9. Ukrainian Business Resource, Agravery.com (2019), “TOP-10 regions of Ukraine for export of organic products”, available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/top-10-regioniv-ukraini-po-eksportu-organicnoi-produkcii> (accessed 03 October 2019)

10. Ukrainian Business Resource, Ukrinform (2019), “Amendments to the legislation on quality and safety requirements for the production of craft food are ready and will be approved in the near future. Roundtable “Craft production: to be or not to be? Finding Ways to Solve Problems for SMEs in Food Production”, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2788688-v-ukraini-zminat-zakonodavstvo-sodo-kraftovogo-virobnictva-harcovih-produktiv.html> (accessed 03 February 2020).

11. Main Department Statistics Service of Kherson region (2020), Derzhkomstat, Ukraine, available at: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua> (accessed 03 February 2020).

Стаття надійшла до редакції 09.04.2020 р.